

Belgicko – Štyri výťahy na Canal du Centre

Centrálny kanál medzi uhoľnými revírmi Charleroi a Borinage pri Monse začali stavať v 19. storočí. Pôvodne transport uhlia na menších lodiach na rieke Haine a ostatných tokoch doplnil Canal Mons-Condé, ktorý postavili na základe cisárskeho dekrétu Napoleona I. Bonaparte z roku 1807 s dokončením v roku 1818. Nasledoval kanál Charleroi-Brussel dostavaný v roku 1832 a Saint-Quentin Canal. Spojenie týchto kanálov pri La Louvière a západnejšom Le Roeulx si vyžiadalo prekonať prevýšenie 89,46 m, ktoré Canal du Centre mohol prekonať len sústavou hydraulických výťahov.

Problémom ostal aj nedostatok vody privádzanej najmä z riečky Sambre (limit 12 000 m³/deň), aby sa dosiahla priemerná hĺbka 2,40 m pre maximálnu tonáž 360 t a dosiahnutie permanentnej lodnej dopravy do 300 t. K francúzskym, holandským a belgickým projektantom sa po roku 1871 pripojili aj anglickí a nemeckí inžinieri. Vo svojich projektoch vychádzali z poznatkov anglického inžiniera Edwina Clarka, ktorý patril k staviteľom dvoch hydraulických výťahov na kanály Trent-Mersey (z rokov 1872 – 1875) v Anglicku, dokončených v roku 1881 (Anderton) s prekonaním výškového rozdielu 16,93 m.

Na Centrálnom kanáli o dĺžke 20,919 km však bolo potrebné vybudovať štyri výťahy. Výťah č. 1 Houdeng Goegnies otvoril belgický kráľ Leopold II. v apríli 1888. Tvorí ho liatinová konštrukcia na pilieroch a 8 cylindrických puzdier o výške 2 m a priemere 2,06 m pre piesty. Hrúbka liatinového plášťa dosahuje 15 cm.

Súčasnou zariadenia je aj Gerardova turbína s vodorovnou osou, dva menšie mosty cez kanál a prevádzkové budovy. Brehy kanála spevňujú vápencové bloky. Parková úprava okolitého terénu je z listnatých drevín a borovice čiernej. Ďalšie tri výťahy v Houdeng-Aimeries (č. 2), Bracqueguies (č. 3) a v Thieu (č. 4) sú modifikáciami prvého. Dopĺňa ich 6 padacích mostov cez kanál a viacero ďalších zariadení, vrátane troch prevádzkových budov.

Od 22. 9. 1992 celý komplex týchto technických pamiatok podlieha ochrane Generálneho riaditeľstva pre prírodné zdroje a životné prostredie (Direction Générale des Ressources Naturelles et de l'Environnement) Valónska. O ich údržbu a prevádzku sa stará valónske Ministerstvo pre infraštruktúru a dopravu.

Súčasnou SD sú štyri výťahy na Canal du Centre od roku 1998.

Bulharsko – Madarský jazdec

Madarský jazdec (Madarskijazd konnik) predstavuje basreliéf vytesaný neznámym sochárom do skalného masívu Madara – okraja plošiny Provadijsko plato, ktoré oddeľuje Provadijska reka s prítokom Madara od protihľej planiny. Jazdec asi znázorňuje bulharského chána ako tráckeho hrdinu (héros), ktorý práve zabíja kopijou leva pri predných nohách koňa. Názor o tráckom jazdci, ktorý prezentoval Félix Kanitz v druhej polovici 19. storočia, spochybnil na základe výskumov v roku 1924 maďarský archeológ Géza Fehér. Podľa neho ide o chána Kruma (803 - 814), zakladateľa Krumskej dynastie, ktorý porazil byzantského cisára Lea V. Arménskeho (813 - 820) na reliéfe v podobe zabitého leva. Vychádzal pritom aj z nápisov, ktoré vytesal do skaly nástupca chána Kruma (posledné nápisy tejto skalnej kroniky bulharských chánov pripísal Omurtagovmu synovi Malamirovi, chánovi v rokoch 831 - 836). Podľa údajov bulharských archeológov z roku 1954 však Maďarský jazdec znázorňuje chána Tervela, ktorý pomohol byzantskému cisárovi Justinianovi II. (685 - 695, 705 - 711) v roku 705 znovu získať trón. Za pravou zadnou nohou koňa beží pes. Reliéf, ktorý na asi 100 m vysokej skalnej stene umiestnili do výšky 23 m bolo vidieť zďaleka, zobrazuje jazdca v skutočnej veľkosti. Vytvorenie Maďarského jazdca sa pravdepodobne viaže na vznik 1. Bulharskej ríše v rokoch 681 - 701 na čele s chánom Asparuchom (Isperichom) z rodu Dulo. Podľa gréckych nápisov vytesaných do skaly neďaleko reliéfu, ho možno datovať do prvej polovice 8. storočia. Podľa zvyškov starobulharskej svätyne a pohrebiska z 8. - 9. storočia sa usudzuje, že Madara (pôvodne nazývaná Mudraga) bola náboženským strediskom alebo sídlom chánov. Nálezy z eneolitu, bronzovej a halštatskej doby železnej, ako aj objav zvyškov tráckej svätyne ným (nymfeum z 2. - 3. storočia) a rímskej vily (z 2. - 5. storočia), svedčia o dlhodobom sústreďenom osídlení lokality. Súčasnou areálu je aj v pôdoryse zachovalá byzantská pevnosť (z 5. - 6. storočia) na plošine, chránená z troch strán bralami, ďalej jaskyne a prírodný amfiteáter. V jaskyniach sa našli artefakty z mladšej doby kamennej. Možno predpokladať, že v budúcnosti sa Maďarský jazdec zachová len v kópii v Archeologickom múzeu v Sofii. Už dnes vedie poza chrbát jazdca cez koňa až k nike výrazná puklina, pozdĺž ktorej sa urýchľuje zvetrávanie povrchu skalnej steny. Z tohto dôvodu v roku 1995 Maďarského jazdca zakryli.

Súčasnou SD je Maďarský jazdec od roku 1979.

Česko – Pútnický kostol sv. Jana Nepomuckého

Pútnický kostol sv. Jana Nepomuckého na Zelenej hore dal postaviť opäť žďárskeho kláštora P. Václav Vejmluva (1670 - 1738), veľký ctiteľ bývalého generálneho vikára pražského arcibiskupstva Jana z Pomuku/Nepomuku (asi 1350 - 1393), ktorý zomrel mučeníckou smrťou 20. marca 1393, a od konca 17. storočia sa vyvíjala snaha o jeho kanonizáciu (svätorečenie). Túto snahu zintenzívnili a podporil pražský arcibiskup Ferdinand hrabě Khuenberg v dvadsiatych rokoch 18. storočia. V roku 1715 na tento účel zriadil kanonizačnú komisiu, ktorá 15. apríla 1719 preskúmala pozostatky svätca, pričom identifikovala aj „zázrakom“ zachované zbytky organického tkaniva - jeho jazyka. Relikviu uložili do strieborného púzdra. Pri jeho otvorení 27. januára 1725 zistili v prítomnosti 19 svedkov, že zosušný jazyk znovu napučol a získal ružovú farbu. Tento jav údajne naznačil mlčanlivosť, ktorú Jan z Pomuk (Nepomucký) dodržal napriek tomu, že ho natihali na škrepec a páliili faklami (údajne mu osobne kráľ Václav IV. prepálil bok, aby vyzradil spovedné tajomstvo, ktoré mu zverila jeho druhá zanedbávaná manželka Žofia). Nakoniec polomŕtveho vikára zviazaného hodili večer 20. marca 1393 z Karlovho mosta do Vltavy (jeho telo vylovili až 17. apríla 1393 a pochovali v kostole sv. Kríža a neskoršie v chráme sv. Víta na Hradčanoch). Počas jeho smrti údajne nad Prahou zažiarilo 5 hviezd. Jan Nepomucký bol v roku 1720 vyhlásený za blahoslaveného a v roku 1729 za svätého proti svojvoľi kráľa Václava IV.. Už predtým z úcty k mučeníkovi postavili v rokoch 1643 - 1660 v Nepomuku kostol sv. Jana Krstiteľa, v roku 1691 kaplnku na Skalke v Novom Meste v Prahe a v roku 1693 sochu na Karlovom moste. Prvý pútnický kostol k ucteniu samotného Jana Nepomuckého začali stavať v roku 1719 (doklad z 13. augusta 1719) ešte pred jeho beatifikáciou (blahorečením) na Zelenej hore, neďaleko žďárskeho kláštora. Dokončenú stavbu vysvätili 27. septembra 1721. Kostol s pôdorysom päťcípej hviezdy v každom cípe uzatvára trojuholníková kaplnka. Kaplnky strieda päť elipsových predsiení s vonkajšími a vnútornými dverami. Vo vnútornom priestore kostola v tvare centrálneho valca na desiatich pilieroch, nad druhým poschodím zjednotených do piatich pásov kupolovitej klenby upúta najmä hlavný oltár od Santiniho (z rokov 1725 - 1727). Sochu sv. Jana Nepomuckého na zemeguli nesenej 5 anjelmi na ňom vytvoril Jan Pavel Čechpauer (asi 1695 - 1728) z Chrudimi a sochu anjela asi Ignác Rohrbach.

Súčasnou SD je Pútnický kostol sv. Jana Nepomuckého od roku 1994.

Dánsko – Mohyly, runové kamene a kostol v Jellingu

Obec Jelling, v ktorej žije asi 2000 obyvateľov, sa považuje za kolísku dánskeho kráľovstva a vyznačuje sa pamiatkami na obdobie prechodu starých nordických náboženstiev ku kresťanstvu. Už v roku 960 kráľ Harald I. Modrozubý, zjednotiteľ dánskych kráľovstiev a podmaniteľ južného Nórska a Švédska, po nástupe na trón (958 - 959) sa dal pokrstiť a uznal kresťanstvo za oficiálne náboženstvo v Dánsku. Pri tejto príležitosti tu postavili prvý kostol. V Jellingu pochoval svojich rodičov – vikingského kráľa Gorma Starého († 950) a kráľovnú Thyru. Pripomínajú ich dva vztýčené runové kamene (runestem) neďaleko kostola, popísané runovými znakmi staroseverského jazyka.

Vztýčenie runového kameňa ešte bolo vyjadrením pohanstva (starej viery), no nápis a rytiny už svedčia o nástupe kresťanstva. Na jednej z nich je lev s hadom (šarkan?) a žehnajúci Kristus ako držia svet. Ak by išlo skutočne o postavu Krista, možno jeho stvárnenie považovať za prvé v Dánsku. Kostolík postavili medzi dve ploché mohyly (hřij) - mounds kruhového pôdorysu (958 - 959), ktoré navrhli na pamiatku kráľovského páru. Dosahujú výšku 11 m a priemer 70 m. V roku 1820 v čase sucha vyschla studňa na vrchole severnej mohyly a sedliaci začali na jej dne kopáť. Pri kopaní objavili dvojkomorový pohrebný miestnosť (z rokov 958 - 959) vyloženú drevom. Tento objav nahlásili do Kodane a ďalšie vykopávky (archeologický výskum) už riadili výskumníci, ktorí tu objavili strieborné a bronzové predmety. Medzi najvýznamnejšie nálezy patria tepaný strieborný pohár, 2 pozlátené bronzové vtáky a pozlátený kríž. Truhlu a ľudské kosti archeológovia nenašli. Identifikovali však kosti zvierat. Podľa dvoch veľkých dier do miestnosti usúdili, že do hrobu už v minulosti prenikli zloději a vyrabovali ho alebo Harald premiestnil pozostatky rodičov na iné miesto. V súčasnosti sa všetkých 50 kamenných balvanov (menhirov) umiestnilo na pôvodné miesta. Okrem nich upútajú aj nástenné maľby v spomenutom románskom kostole asi z roku 1100, ktoré sa považujú za najstaršie v Dánsku. Prvý kamenný kostol na mieste dreveného dal postaviť kráľ Svend Estridsen v strede 11. storočia. Následne po úpravách jeho svätyňu vymaľovali a v 15. storočí k nemu pristavili vežu. Dnešnú podobu dostal v 17. storočí po požiari, keď jeho interiérom ometli.

Súčasnou SD sú mohyly, runové kamene a kostol v Jellingu od roku 1994.